

ARAŞTIRMA | RESEARCH

Kumar Oynama Motivasyonunun İç-Dış Kontrol Odağı İle İlişkisi

Relationship between Gambling Motivation and Internal-External Locus of Control

Ferda Şule Kaya ¹, Ali Başkan ²

1. Demiroğlu Bilim Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İstanbul, Turkey

2. Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Tıp Fakültesi Halk Sağlığı Anabilim Dalı, Zonguldak, Turkey

ABSTRACT

Objective: The aim of this study is to examine the relationship between the focus of internal and external control and gambling motivations.

Method: The universe of the study consists of individuals between the ages of 18 and 55 who live and gamble in Istanbul. The participants of the study consisted of 121 individuals residing and gambling in Istanbul. In the study, demographic information form, gambling causes scale and internal-external control focus scale were used.

Results: The gambling motivation and its sub-dimensions fun / excitement, monetary, socialization and avoidance motivations were statistically significantly different based on the locus of control. In addition, according to the results of the regression analysis, the control focus significantly predicted gamble motivation ($R^2 = 0.327$) and sub-dimensions which are fun / excitement ($R^2 = 0.305$), monetary ($R^2 = 0.205$), socialization ($R^2 = 0.090$) and avoidance ($R^2 = 0.154$) motivations.

Conclusion: The relationship between locus of control and gambling motivation showed that the locus of control is an important factor. In addition, it was understood that the start of gambling behavior and continuation gambling behavior affected from different motivations than each other.

Keywords: Gambling, pathological gambling, incentives, internal-external control.

ÖZ

Amaç: Bu çalışmada iç-dış kontrol odağı ile kumar oynama motivasyonları arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir.

Yöntem: Çalışmanın evrenini, İstanbul'da ikamet eden ve kumar oynayan 18 ile 55 yaş arasındaki bireyler oluşturmaktadır. Çalışmanın katılımcıları ise İstanbul'da ikamet eden ve kumar oynayan 121 bireyden meydana gelmiştir. Çalışmada demografik bilgi formu, kumar oynama nedenleri ölçeği ve iç-dış kontrol odağı ölçeği kullanılmıştır.

Bulgular: Analizler sonucu elde edilen bulgulara göre kumar oynama motivasyonun ve alt boyutları olan eğlenme/heyecanlanma, kazanma, sosyalleşme ve kaçınma) motivasyonlarının kontrol odağına göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Ayrıca regresyon analizi sonucuna göre kontrol odağı, kumar oynama motivasyonunu ($R^2=0,327$), eğlenme/heyecanlanma ($R^2=0,305$), para kazanma ($R^2=0,205$), sosyalleşme ($R^2=0,090$) ve kaçınma ($R^2=0,154$) motivasyonlarını anlamlı olarak yordamaktadır.

Sonuç: Kontrol odağı ile kumar oynama motivasyonu arasında saptanan ilişki, kontrol odağının önemli bir faktör olduğunu göstermiştir. Ayrıca kumara başlama davranışının motivasyonu ile devam etme davranışının altında daha farklı motivasyonlar olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Kumar, patolojik kumar, teşvikler, iç-dış kontrol.

GİRİŞ

Bağımlılık denildiği zaman öncelikle madde ve alkol bağımlılığı düşünülmektedir. Gelişen ve değişen dünyada internet bağımlılığı, oyun bağımlılığı gibi yeni bağımlılık türleri ortaya çıkmaktadır. Bir bireyin davranışının bağımlılık kapsamında değerlendirilmesinin alternatif yollarından biri; alkol-madde bağımlılığı için saptanmış olan klinik ölçütlerle karşılaştırmaktır (1). Kumar oynamanın temelinde bilinçli bir şekilde riske girmek yer almaktadır (2). Kumar bağımlılığı Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından ilk kez DSM-III'te dürtü kontrol bozukluğu olarak tanımlanmıştır (3). Kumar oynamak günümüzde nispeten daha kolay ulaşılabilir olduğu ve eğlenmek ve dinlenmek için bir araç olarak görüldüğünden popülerliği günden güne artmaktadır. Bunun sonucunda madde ve alkol bağımlılığı gibi, kumar bağımlılığı da günümüzde önemli bir sorun haline gelmiştir. Kumar oynamak uğruna her şeyi yapabilme isteği sonucunda bireylerin yakın ilişkileri de bu durumdan zarar görmeye başlamaktadır (4,5).

Yapılan literatür taramasında, kumar oynama ve problemlili kumar oynamaya dair geniş çaplı bir araştırma olarak en son Devlet Denetleme Kurulu tarafından 2009 yılında yayınlanan rapora rastlanmıştır (6). Raporda Türkiye'de yaşayan insanların bir ayda ortalama 6 saat 6 dakika gibi bir süre şans ve talih oyunlarına zaman ayırdığı belirtilmiştir. Hangi oyunu, ne kadar sıklık ile oynadıklarına dair ise ortalama bir ay içinde 8 kez internet üzerinden paralı oyunlar, 7 kez at yarışları, 7 kez ise iddia oynandığına dair veri elde edilmiştir. Yapılan araştırmada; 18 yaş altı grubun %28,4'ü Sayısal Loto, %25,9'u Milli Piyango, %25,9'u İddia, %19,8'i de Hemen Kazan oyunu oynadığı belirtilmiştir. Araştırmada bireylere hangi amaç ile şans oyunu oynadıkları sorulmuş ve katılımcıların %46,1'i para kazanmak için, %20,3'ü şanslarını denemek için, %19,9'u ise eğlenmek için bu oyunları oynadıklarını belirtmişlerdir (6). Uluslararası literatürde yayınlanan meta-analiz ve sistematik derlemelerde ise kumar oynama davranışının yetişkinler arasında %0,12 ile %5,8 aralığında (7), üniversite öğrencilerinde %5,19 ile %7,07 aralığında (8), ergenlerde ise %0,2 ile %12,3 (9) aralığında değerler aldığı bildirilmekte ve gençlerde kumar oynama davranışının görülme sıklığının yetişkinlerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Bunların dışında, Türkiye'de 339 üniversite öğrencisinin katılımıyla yapılan bir çalışmada üniversite öğrencilerinin %41,4'ünün hayatı boyunca en az bir kez, %21,5'inin son bir ayda, %15,3'ünün internetten kumar oynadığı belirlenmiştir (10). Üniversite öğrencileri ile yapılan bir diğer çalışmada 182 üniversite öğrencisinin katılımcıların yaklaşık yarısının ayda en az bir sefer kumar veya bahis oynadıklarını bildirmesi, örnekleme kumar katılımının nadir olmadığına işaret etmiştir. Katılımları 1 çeşit oyunla sınırlı olanlar büyük çoğunluğu (%31,3) oluştururken, 2 farklı bahis ya da kumar katılımı olanların (%29,7) bu listede 2. sırada oldukları görülmüştür (11).

Bireyin hangi sebeple kumar oynadığının anlaşılmasında ve neden bu davranışları gösterdiklerine ilişkin bilişsel süreçleri açıklığa kavuşturulmasında, Rotter tarafından geliştirilen Sosyal Öğrenme Kuramı'nın içerisinde yer alan "denetim odağı" kavramı yapı taşı olup, bireylerin kişilikleri ile ilgili önemli bir değişkendir. Denetim odağı kavramı bireylerin kendi davranışları hakkındaki inançlarını ifade etmek için kullanılmaktadır (12). Bireyin kendini tanımlama sürecinde, hayatında rol oynayan olaylarda kendini yerleştirdiği nokta, denetim odağına işaret etmektedir (13). Denetim odağı kavramında eğer birey davranışlarının

denetiminin kendisinde olduğuna inanıyorsa içsel yönelimli, denetimin kendi dışındaki faktörlerde olduğuna inanıyorsa dışsal yönelimli bir kişilik yapısına sahip olduğu belirtilmiştir.

Denetim odağı kavramında birey hayatı boyunca ortaya çıkan ya da çıkabilecek her türlü negatif ya da pozitif durumlar üzerinde bireysel kontrolü olduğunu ya da dış faktörlerin kontrolü olduğuna dair inanca sahip olduğu ifade edilmektedir. Ayrıca bireyin davranışlarının sonuçlarını kabul etme derecesi denetim odağının derecesini göstermektedir (12). Bireyler hayatlarında karşılaştıkları olayların sorumlusunu kendileri dışında; şans, kader veya başkaları gibi sebeplere bağlıyorlarsa dış kontrollü veya denetimli; bu olayların sorumluluğunu kendilerine bağlıyor ve sonuçların genel olarak kendi davranışlarına bağlı olarak ortaya çıktığını düşünüyorlarsa iç kontrollü veya denetimli olarak ifade edilmektedir (14). Benzer bir ifadeyle, iç denetim odağı, bireylerin yaşamı boyunca öğrendiği tüm başarı ve başarısızlıkların kendi sorumluluğunda olduğuna dair inancıdır denilebilir. Genel olarak, kumar oynayan bireyler, kumar oyunlarındaki başarılarını beceri gibi kendi kontrollerinde olan iç faktörlere ve kayıplarını ise kendi kontrollerinin ötesindeki kötü şans gibi faktörlere bağlayabilir (15,16). Davranışlarının sonuçlarını kendi kontrolü dışında faktörlere bağlayanlar, davranışlarının zarar veren sonuçlarını görmekte zorlanacak ve kumar oynamak konusunda olumlu bir yanlılığa sahip olacaktır. Bu olumlu yanlılık, kumar oynayan birey tarafından bir motivasyon kaynağı olarak algılanabilir ve kumar oynama davranışının sürdürülmesi konusunda bir etken olabileceği düşünülmektedir (17).

Bireyleri pek çok dış etken kumar oynaması için motive ediyor olabilir. Motivasyonun anlamına baktığımızda; genel olarak istek ve amaç gibi kavramlar ile ifade edilmeye çalışılan, psikolojik veya fizyolojik yoksunluk ve/veya ihtiyaç ile başlayan ve bu ihtiyacı veya yoksunluğu gidermeye yönelik bir davranışın ve/veya dürtünün harekete geçmesini ve devamını sağlayan bir süreci ifade etmektedir (18). Kumar oynayanları nelerin harekete geçirdiğini anlamak, kumar oynama davranışlarının engellenmesinde önemli bir unsurdur ve literatürde bu konuyu ölçmek için yapılan araştırmalar mevcuttur (19,20). Eğlenmek veya heyecanlamak için oynuyor olmak, bireyin yer aldığı kültürün ve toplumun kumar oynama davranışı gösteriyor olması ya da bu davranışı pekiştiriyor olması, stres ve sorunlardan kaçınmak için kumar oynama davranışında bulunmak başlıca motivasyon kaynaklarından sayılabilir (19). Ayrıca bireyler bu nedenlerin dışında, sosyal rollerinden, düşük gelirli ve kontrol sahibi olmadığı işinden uzaklaşmak amacıyla da kumar oynuyor olabilirler (21).

Bireylerin kumar oynamasında etkili olan faktörler ve bu faktörlerin neden etkili olduğuna dair bilgilerin incelendiğinde, kumar oynayanların kişilik özellikleri olarak riskli davranışlar gösterme eğiliminde olan, sürekli heyecan arayan; kolayca uyarılabilen ve aynı zamanda dürtü kontrolü sıkıntısı yaşamak gibi ortak karakteristik özelliklere sahip oldukları görülmüştür (22). Strickland'e göre (23) birey, olayların kendi davranışlarına bağlı olduğunu düşünüyorsa; olumsuz olayları değiştirmekte daha ısrarcı olmaktadır. Ancak kader veya şans gibi dış güçlere bağlıyorsa diğerlerine göre daha az mücadeleci ve girişimci olmaktadır. Bu bağlamda kumar oynayan bireyler değerlendirildiğine; iç denetim odağına sahip olanlar, davranışlarının sonuçlarının kendi kontrollerinde olduğu bilincine sahip oldukları için motivasyonları üstünde daha fazla kontrole sahip olacağı için, dış kontrol odağına sahip bireylere göre kumar oynama motivasyonlarının daha düşük olacağı düşünülmektedir.

Başlangıçta ifade edilen istatistik verilerden de anlaşıldığı üzere günümüzde gittikçe artan çeşitli kumar oynama davranışlarının altında yatan motivasyonların anlaşılması ve bu bireylerin bu konudaki kontrollerinin belirlenmesi kumar oynama davranışının önlenmesi konusunda önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışma kapsamında kontrol odağı bireysel bir kişilik özelliği olarak değerlendirilmiştir. Kumar oynama davranışı ise kişinin, kendisini denetleme konusunda yaşadığı yanlılığı ve sonucu değiştirebilme düşüncesindeki bozukluk olarak tanımlanmaktadır. Bu sebeple bu çalışmanın; kumar oynama motivasyonunun, iç-dış kontrol odağıyla ilişkisini araştırarak, kumar oynama davranışını altında yatan sebepleri anlamak için katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda, ilişkisel modelde tasarlanmış çalışmanın asıl amacı, kontrol odağı ile kumar oynama motivasyonları arasındaki ilişkiyi ve demografik değişkenler açısından farklılaşma durumlarını incelemektir.

YÖNTEM

Örneklem

Çalışmanın evrenini İstanbul ilinde kumar oynayan bireyler oluşturmaktadır. Kumar oynanan mekanlara, araştırmacı tarafından gidilerek anket uygulaması gerçekleştirilmiştir. Anket çalışması 2019 Ocak ve Mart ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Anket uygulanan mekanlar arasında ganyan, milli piyango, sportoto, spor loto bayileri, özel kulüpler ve bunun gibi yerler bulunmaktadır. Çalışmaya 60 özel kulüp oyuncusu (poker v.b. oyunlar), 30 spor loto, spor toto oyuncusu, 20 ganyan oyuncusu ve 11 milli piyango gibi diğer bahis oyunlarını oynayan bireyler katılmıştır. Her bir anket uygulaması ortalama 20-25 dakika sürmüştür. Çalışmada katılımcı olan 121 kişilik örnekleme ulaşılabilirlik yöntemi ile erişilmiştir. Bu kişilerden alınan anketler araştırmacı tarafından incelenmiş ve 18 kişiden alınan veriler eksik bırakılan maddelerin olması sebebiyle araştırma dışında tutulmuş ve toplam 103 kişiden elde edilen veriler analiz edilmiştir. Çalışmaya katılan bireylerin demografik özelliklerine ilişkin bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

İşlem

Çalışmaya katılımcılar gönüllük esasına göre katılmıştır ve gerekli izinler alındıktan sonra çalışma başlatılmış ve katılımcılardan "Aydınlatılmış onam formu" alınmıştır. Bu çalışma Helsinki Kurallarına uygun olarak tasarlanmış ve bu kurallar çerçevesinde uygulanmıştır. Sosyo-demografik ve ölçek formları uygulanarak elde edilen veriler değerlendirilmiştir. .

Ölçekler

Demografik Bilgi Formu

Çalışmada kullanılan demografik değişkenleri elde edebilmek için yaş, cinsiyet, meslek, öğrenim durumu gibi ve kumara başlama yaşı, kumara teşvik eden, kaç yıldır oynadığı gibi soruları içeren demografik bilgi formu hazırlanmıştır.

Rotter Kontrol Odağı Ölçeği

Çalışmada katılımcıların kontrol odağını belirleyebilmek amacıyla Rotter tarafından geliştirilmiş İç-Dış Kontrol Odağı ölçeğinden faydalanılmıştır (13). Ölçek bireylerin kontrol

beklentilerini ve bu beklentilerin içsel ya da dışsal güçler tarafından kontrol edildiğine dair inançlarını ölçmektedir. Ölçekte toplam 29 madde yer almaktadır. Bu maddelerden 6 tanesi ölçeğin amacını gizlemek için yerleştirilen dolgu maddesi olduğundan puanlanmamaktadır. 23 madde ise, iç ve dış inançlara ait tercihlili ifadelerden oluşmuştur. Ölçekten bireyler, 0 ile 23 arasında bir toplam puan almaktadırlar. Sonuçta yükselen puanlar dış kontrol odağına, düşük puanlar ise iç kontrol odağına işaret etmektedir. Ölçeğin Dağ tarafından yapılan Türkçe'ye uyarlama çalışmasında Cronbach Alfa katsayısı 0,70 olarak bulunmuştur (24). Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı 0,78 olarak bulunmuştur. Çalışmada katılımcıları iç ve dış odaklı değerlendirmek amacıyla ölçekten aldıkları ortalama puan hesaplanmış ve birinci bölümde 1-9 puan arasındakiler iç kontrol odaklı olarak tanımlanmış, 15-23 puan arasındakiler dış kontrol odaklı olarak tanımlanmış, 10-14 puan arasındakilerse "gri bölge" olarak tanımlanıp değerlendirme dışı bırakılmıştır.

Kumar Oynama Nedenleri Ölçeği

Çalışmada katılımcıların, kumar oynama motivasyonlarını anlamaya yönelik olarak Lee ve arkadaşları tarafından geliştirilen Kumar Oynama Nedenleri Ölçeği kullanılmıştır (20). Ölçek kumar oynama motivasyonlarından sosyalleşme, eğlenme/heyecanlanma, kaçınma ve para kazanma alt boyutlarını ölçen 5'li likert tipinde bir ölçektir. Toplam 35 maddeden oluşmaktadır. Bireylerin her bir boyutta aldığı puanlar, o motivasyona yönelik tutumlarını vermektedir. Arcan ve Karancı tarafından yapılan Türkçe'ye uyarlama, geçerlik ve güvenirlik analizinde kumar oynama nedenleri ölçeğinin güvenirliği ölçeğin tümü ve dört alt boyutu için Cronbach alfa değerleri sırasıyla 0.89, 0.86, 0.79, 0.81 ve 0.76 olarak bulunmuştur (25). Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa değerleri ölçeğin tümü ve eğlenme/heyecanlanma, kaçınma, para kazanma ve sosyalleşme faktörleri için sırasıyla 0,91, 0,92, 0,85, 0,70, 0,70 olarak bulunmuştur.

Veri Analizi

Araştırma kapsamında analizlere başlanmadan önce ölçeklerin güvenirliği için Cronbach alfa katsayıları analiz edilmiştir. Elde edilen katsayılara bakıldığında ölçeklerin hem orijinal çalışmalarında elde edilen katsayılar, hem de uyarlama çalışmalarında elde edilen katsayılar ile tutarlı sonuçlar verdiği görülmüştür. Ayrıca örneklemden elde edilen verilerin normal dağılım gösterip göstermediğine karar vermek için ölçeklerin basıklık-çarpıklık katsayıları analiz edilmiştir ve analiz sonucu basıklık-çarpıklık katsayıları ± 2 aralığında değer aldığı için normal dağılım varsayımını karşıladığına ve analizde parametrik veriler kullanılmasına karar verilmiştir (26). Katılımcıların kumar oynama motivasyonlarının, kontrol odağına ve demografik değişkenlere göre incelenmesinde Anova analizi kullanılmıştır. Anova analizinde gruplar arası farklılığı incelemek amacıyla yapılacak testler için öncelikle Levene testi ile homojen dağılım kontrol edilmiş ve homojen dağılım gösteren değişkenlerde Tukey testi, homojen dağılım göstermeyen değişkenlerde ise Tamhane testi kullanılmıştır. Son olarak kontrol odağının, kumar oynama motivasyonlarını yordama gücünün incelenmesi için Regresyon analizi uygulanmıştır. Analizler için SPSS 22.0 programı kullanılmıştır ve sonuçların değerlendirilmesinde 0.05 anlamlılık düzeyi temel alınmıştır.

Bulgular

Bu kısımda sırasıyla katılımcıların ölçeklerden elde ettikleri puanlar ve bu puanların araştırma değişkenlerine göre analiz edilmesine dair bulgular verilmiştir. Katılımcıların

ölçeklerden ve alt boyutlarından aldıkları aritmetik ortalama, standart sapma, minimum ve maksimum değerler Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmaya katılan bireylerin demografik verilerinin dağılımı

Demografik Özellik	Alt Kategori	n	%
Cinsiyet	Kadın	19	18,4
	Erkek	84	81,6
Yaş	18-25	15	14,6
	26-35	15	14,6
	36-45	26	25,2
	46 ve üstü	47	45,6
Medeni Hal	Bekar	34	33
	Evli	52	50,5
	Boşanmış	17	16,5
Çocuk	Var	61	59,2
	Yok	42	40,8
Öğrenim	İlköğretim ve Lise	52	50,5
	Lisans ve Lisansüstü	51	49,5
Başlama Yaşı	7-18 yaş	33	32
	19-30	57	55,3
	31 ve üstü	13	12,6
Teşvik Eden	Arkadaş	65	63,1
	Kendisi	25	24,3
	Aile	13	12,6
Toplam Oynama Süresi	1-15 yıl	44	42,7
	16-30	37	35,9
	31 ve üstü	22	21,4

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların kumar oynama motivasyonların aritmetik ortalamaları sırasıyla eğlenme/heyecanlanma boyutu için 3,74, para kazanma boyutu için 2,97, sosyalleşme boyutu için 3,26 ve kaçınma boyutu için 2,50'dir. Katılımcıların kumar oynamasında en yüksek algıladıkları motivasyonun eğlenme/heyecanlanma boyutu olduğu, en düşük hissettikleri kaçınma boyutudur. Katılımcıların kontrol odağı ölçeğinden aldığı yüksek puanlar bireyin dış kontrol odaklı olduğunu gösterir niteliktedir. Puanları düşen katılımcının iç kontrol odaklı olduğu anlaşılır. Bu nedenle toplam 23 puanlık iç-dış kontrol odağı ölçeği üç ayrı gruba bölünerek değerlendirilmiştir. Katılımcıların %39,8'i iç odaklı (N=41), %41.7'si dış odaklı (N=43) ve %18.4'ü gri bölgede (N=19) yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların kumar oynama motivasyonlarına ve kontrol odakları değerleri

	Alt Boyutlar	N	X	Ss	Min	Max
Kumar Oynama Motivasyonu	Eğlenme/Heyecanlanma	103	3,74	0,96	1,00	5,00
	Para Kazanma	103	2,97	1,06	1,00	5,00
	Sosyalleşme	103	3,26	0,80	1,00	5,00
	Kaçınma	103	2,50	0,99	1,00	5,00
İç-Dış Kontrol Odağı		103	11,87	4,502	1,00	23,00

n: Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma

Çalışma kapsamında katılımcı bireylerin kumar oynama motivasyonları ve alt boyutları olan eğlenme/heyecanlama, para kazanma, sosyalleşme ve kaçınma boyutlarının iç-dış kontrol odağına göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği ilişkin Anova analizleri gerçekleştirilmiştir.

Tablo 3. Kumar oynama motivasyonlarının kontrol odağına göre varyans analizi sonuçları

Motivasyon	Kontrol Odağı	N	$\bar{X}$	Ss	F	p	Fark
Genel Motivasyon	İç Odaklı	41	2,77	0,78	16,418	,000*	1-2 1-3
	Gri Bölge	19	3,41	0,79			
	Dış Odaklı	43	3,60	0,48			
Eğlenme/Heyecanlama	İç Odaklı	41	3,18	1,16	14,875	,000*	1-2 1-3
	Gri Bölge	19	3,98	0,71			
	Dış Odaklı	43	4,17	0,49			
Para Kazanma	İç Odaklı	41	2,48	1,04	8,430	,000*	1-3
	Gri Bölge	19	3,17	1,15			
	Dış Odaklı	43	3,35	0,85			
Sosyalleşme	İç Odaklı	41	2,99	0,78	4,147	,019*	1-3
	Gri Bölge	19	3,36	1,02			
	Dış Odaklı	43	3,46	0,64			
Kaçınma	İç Odaklı	41	2,10	0,71	6,961	,001*	1-3
	Gri Bölge	19	2,57	1,37			
	Dış Odaklı	43	2,86	0,89			

n: Katılımcı Sayısı, $\bar{X}$: Ortalama, Ss: Standart Sapma

Tablo 3’de verilen eğlenme/heyecanlanma motivasyonlarının, kontrol odağına göre analiz sonuçları, bireylerin hem genel motivasyon puanı ortalamaları [$F(2-100)= 16,418$, $p<0,001$] hem de motivasyon alt boyutları olan eğlenme/heyecanlanma [$F(2-100)= 14,875$, $p<0,001$], para kazanma [$F(2-100)= 8,430$, $p<0,001$], sosyalleşme [$F(2-100)= 4,147$, $p<0,05$] ve kaçınma [$F(2-100)= 6,961$, $p<0,05$] motivasyonları puan ortalamaları iç-dış kontrol odağına göre anlamlı farklılık göstermektedir. Gruplararasıdaki farklılığı anlamak için Tukey ve Tamhane testleri kullanılmıştır. Genel motivasyon ve eğlenme alt boyutu için yapılan analiz sonucunda iç odaklı olanlarla gri bölgede ve dış odaklı olan katılımcılar arasında gri bölgede ve dış odaklı olan katılımcılar lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.05$). Para kazanma, sosyalleşme ve kaçınma alt boyutları için yapılan analiz sonucunda iç odaklı olan bireyler ile dış odaklı olan bireyler arasında, dış odaklı olan bireyler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.05$).

Tablo 4. Kumar oynama motivasyonlarının yaş gruplarına göre varyans analizi sonuçları

Motivasyon	Yaş	N	$\bar{X}$	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Para Kazanma	18-25	15	3,75	0,98	5,604	,001*	1-4
	26-35	15	3,20	1,09			
	36-45	26	3,05	1,04			
	45 ve üstü	47	2,60	0,93			

n: Katılımcı Sayısı, $\bar{X}$: Ortalama, Ss: Standart Sapma

Çalışma kapsamında Kumar Oynama Motivasyonlarının demografik değişkenlere göre farklılaşma gösterip, göstermediği incelenmiştir. Katılımcıların kumar oynama motivasyonları

cinsiyete göre incelenmiştir ve kumar oynama motivasyonu ve alt boyutlarında anlamlı fark bulunmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5. Kumar oynama motivasyonlarının kumara teşvik eden kişiye göre varyans analizi sonuçları

Motivasyon	Kumara Teşvik Eden	N	X̄	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Kaçınma	Arkadaş	65	2,29	0,88	4,501	,013*	1-3
	Kendisi	25	2,76	1,11			
	Ailesi	13	3,05	1,10			

n: Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma

Çalışmaya katılan bireyler yaşlarına göre 4 gruba ayrılmıştır ve kumar oynama motivasyonları düzeyleri bu gruplara göre incelenmiştir. Yapılan analiz sonucu katılımcıların verilen kumar oynama motivasyonlarının yaş gruplarına göre analiz sonuçları incelendiğinde, bireylerin genel motivasyon puanları, eğlenme/heyecanlanma, sosyalleşme ve kaçınma motivasyonları puan ortalamaları yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermemiştir [$(F(3,99)=1,878, p>0,05)$, $(F(3,99)=1,644, p>0,05)$, $(F(3,99)=2,263, p>0,05)$, $(F(3,99)=2,951, p>0,05)$]. Tablo 4'te verilen analiz sonuçlarına göre katılımcıların para kazanma motivasyonları puan ortalamaları yaşlarına göre anlamlı farklılık göstermiştir [$F(3,99)=5,604, p<0,05$]. Gruplar arasındaki farklılığın anlaşılması için yapılan analiz sonucunda 18-25 yaş grubundaki bireyler ile 45 yaş ve üstü grubundaki bireyler arasında 18-25 yaş grubundaki bireyler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,005$).

Tablo 6. Kumar oynama motivasyonlarının kumar oynama süresine göre varyans analizi sonuçları

Motivasyon	Kumar oynama süresi	N	X̄	Ss	F	P	Anlamlı Fark
Para Kazanma	1. 1-15	44	3,37	1,04	5,990	,003*	1-2
	2. 16-30	37	2,69	0,94			1-3
	3. 31 ve üstü	22	2,63	1,05			
Kaçınma	1. 1-15	44	2,81	1,03	4,452	,014*	1-3
	2. 16-30	37	2,38	0,89			
	3. 31 ve üstü	22	2,10	0,91			

n: Katılımcı Sayısı, X: Ortalama, Ss: Standart Sapma

Katılımcıların 13'ü aile, 25'i kendi ve 65'i arkadaşlarının teşviği ile kumar oynadıkları belirtmişlerdir. Örnekleme grubundaki bireylerin eğlenme/heyecanlanma, para kazanma ve sosyalleşme motivasyonları puan ortalamaları teşvik eden kişiye göre anlamlı farklılık göstermemiştir [$(F(4,102)=0,404, p>0,05)$, $(F(4,102)=1,634, p>0,05)$, $(F(4,102)=0,481, p>0,05)$]. Ancak tablo 5'te görüldüğü üzere katılımcıların kumara teşvik edene göre kaçınma motivasyonu puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık olduğu görülmüştür [$F(2,102)=4,501, p<0,05$]. Gruplararası farklılığın anlaşılması için yapılan analiz sonucunda arkadaş tarafından teşvik edilen bireyler ile ailesi tarafından teşvik edilenler arasında ailesi tarafından teşvik edilenler lehine anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,005$).

Katılımcıların 44'ü 1-15 yıldır, 37'si 16-30 yıldır ve 22'si 31 yıldan uzun zamandır kumar oynadığını belirtmiştir. Katılımcıların kumar oynama motivasyonlarının kumar oynama süresine göre analiz sonuçlarında, bireylerin kumar oynama motivasyonu genel ortalaması [$F(2-100)=2,822, p>0,05$], eğlenme motivasyonları puan ortalamaları [$F(2-100)=1,174, p>0,05$] ve sosyalleşme motivasyonları puan ortalamaları kumar oynama sürelerine göre anlamlı farklılık göstermemiştir [$F(2-100)=2,266, p>0,05$].

Tablo 6'da verilen sonuçlara göre örnekleme grubundaki bireylerin para kazanma

motivasyonları puan ortalamaları kumar oynama sürelerine göre anlamlı farklılık göstermiştir [$F(2-100)= 4,452$, $p<0,05$]. Gruplararası farklılığı anlamak için yapılan analiz sonucunda 1-15 yıldır kumar oynayan bireyler ile 31 ve üstü yıldır kumar oynayan bireyler arasında 1-15 yıldır oynayan bireyler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.005$). Örneklem grubundaki bireylerin kaçınma motivasyonları puan ortalamaları kumar oynama sürelerine göre anlamlı farklılık göstermiştir [$F(2-100) = 5,990$, $p<0,05$]. Gruplararası farklılığı anlamak için yapılan analiz sonucunda 1-15 yıldır kumar oynayan bireyler ile 16-30 yıldır ve 31 ve üstü yıldır kumar oynayan bireyler arasında 1-15 yıldır oynayan bireyler lehine istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0.005$).

Tablo 7. Kontrol odağı değişkenin kumar oynama motivasyonu değişkenini yordamasına ilişkin basit doğrusal regresyon analizi sonuçları

Motivasyon	R ²	F	p	B	Standart Hata	Beta	Tt	P
Genel Kumar Oynama	0,327	49,060	<0,001	,098	,014	,572	7,004	<0,001
Eğlenme	0,305	44,295	<0,001	,119	,018	,552	6,655	<0,001
Para Kazanma	0,205	26,122	<0,001	,107	,021	,453	5,111	<0,001
Sosyalleşme	0,090	9,949	0,002	0,053	0,017	0,299	3,154	0,002
Kaçınma	0,154	18,439	<0,001	0,087	0,020	0,393	4,294	<0,001

Regresyon analizi sonuçları Tablo 7’de gösterilmiştir. Tablo 7’de görüldüğü üzere; Kontrol odağı ile kumar oynama genel motivasyonu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülmüştür. ($R= .572$, $R^2=0,327$, $F=49060$, $p<.05$). Kontrol odağı değişkeni toplam varyansın %32,7’sini açıklamaktadır. Benzer şekilde; Kontrol odağı ile eğlenme motivasyonu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülmüştür. ($R= .552$, $R^2=0,305$, $F=44,295$, $p<.05$). Kontrol odağı değişkeni toplam varyansın %30’unu açıklamaktadır. Ayrıca, kontrol odağı ile para kazanma motivasyonu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülmüştür. ($R= .453$, $R^2=0,205$, $F=26,122$, $p<.05$). Kontrol odağı değişkeni toplam varyansın %20’sini açıklamaktadır. Benzer şekilde, kontrol odağı ile sosyalleşme motivasyonu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülmüştür ($R= .299$, $R^2=0,090$, $F=9,949$, $p<.05$). Kontrol odağı değişkeni toplam varyansın %9’unu açıklamaktadır. Son olarak, kontrol odağı ile kaçınma motivasyonu arasında pozitif yönde anlamlı ilişki görülmüştür. ($R= .393$, $R^2=0,154$, $F=18,439$, $p<.05$). Kontrol odağı değişkeni toplam varyansın %20’sini açıklamaktadır. Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t testi sonucu incelendiğinde kontrol odağının, genel kumar oynama motivasyonu, eğlenme/heyecanlanma, para kazanma, sosyalleşme ve kaçınma motivasyonları üzerinde önemli bir yordayıcı olduğu görülmektedir.

TARTIŞMA

Günümüzde çeşitli spor bahislerinin ve online olarak oynama seçeneklerinin kumar oynama davranışını kolaylaştırdığı ve arttırdığı düşünülmektedir. Kumar oynama davranışının azaltılması veya ortadan kaldırılması için bu davranışın altında yatan motivasyonları anlaşılması ve incelenmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu sebeple, kumar oynama motivasyonlarının anlaşılması ve kontrol odağı ile ilişkisinin belirlenmesi amacıyla yapılan bu çalışmada literatüre katkı sağlayacağı düşünülen bulgular elde edilmiştir.

Çalışmamızda katılımcıların kumar oynama motivasyonlarının iç-dış denetim odağına göre farklılaştığı ve kontrol odağı ile kumar oynama motivasyonları arasında pozitif bir ilişki

olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. İç odaklı katılımcıların eğlenme/heyecanlanma, para kazanma, sosyalleşme ve kaçınma motivasyonları, dış odaklı katılımcılara göre daha düşük düzeydedir. Ayrıca katılımcıların eğlenme/heyecanlanma motivasyonunda diğer motivasyonlara göre daha yüksek düzeyde ortalama puana sahiptirler. Genel olarak bakıldığında katılımcıların dış kontrol inanç düzeyleri arttıkça kumar oynama motivasyonları düzeyi artmaktadır. Kumar oynama motivasyonları açısından literatürü incelediğimizde kumar bağımlısı olan bireylerin, kumar bağımlısı olmayan bireylere göre daha çok eğlenme, sorunlarından kaçma, risk alma heyecanını yaşamak amacıyla kumar oynadığı sonuçlarına ulaşan çalışmalar olduğunu gördük (27-32).

Kumar oyunları, oynayan bireyler tarafından daha çok şans ve beceri oyunları olarak görülmektedir. Bunun sonucunda da bireyler kazançlarını ve kayıplarını kendi becerilerine veya şanslarına dayandırmaktadır. Bu noktada en önemli etmenlerden biri bireyin iç veya dış denetim odaklı olmasıdır. İç odaklı olan bireyler davranışlarının sonuçlarını kendilerine atfederken, dış odaklı bireyler davranışlarının sonuçlarını daha çok dışsal, şans gibi faktörlere atfedecektir. İç-dış denetim odağı ile kumar oynama davranışı arasında benzer sonuçlara ulaşan çalışmalar yapılmıştır (27,33). Ayrıca kontrol odağı ile ilgili olarak başka bir çalışmada da iç denetim odağının bireylerin kumar oynama düzeyini etkilediğine dair sonuçlara ulaşılmıştır (33). Araştırmamızın başında belirtildiği gibi bireyler dış kontrol odaklı oldukça, kumar oynama motivasyonları daha yüksek olacaktır. Çalışmamızın bulgularına paralel olarak literatürde yapılan başka bir çalışmada kumar oynayan katılımcıların kontrol odağı düzeyleri incelenmiştir ve kontrol düzeyleri ile katılımcıların kumar oynama motivasyonları arasında pozitif ilişki olduğuna dair bulgular elde edilmiştir (34).

İç ve dış denetim odağı farklılığı aynı zamanda bireylerin sonuçları kontrol etme durumlarına göre de değişmektedir. Kumar oynama açısından değerlendirdiğimizde iç denetim odaklı olan bireyler kumar oynarken kazanacakları veya kaybedecekleri üstünde bir kontrolleri olmadığını bildiği için de motivasyonları dış kontrol odaklı olan bireylere daha düşük çıkması beklenen bir sonuçtur. Literatürde, gerçekleştirilen bir çalışmada iç denetim odaklı bireylerin kumarda kazanacakları ve kaybedecekleri konusunda bir kontrolleri olmadığını için dış denetim odaklı olan bireylere göre daha az miktar parayla kumar oynadıkları bulgusuna erişmiştir (35). Ayrıca yine kontrol odağı ile ilgili yapılan bir araştırmada kontrol yanlısamasının yani kontrol edemeyecekleri sonuçlar üstünde, kontrol sahibi olduğuna inanmak ile kumar bağımlılığı arasında ilişki bulunmuştur (36). Bireylerin kendi becerilerine dair olan yanlış inanışları da kumar oynama motivasyonları üstünde etkiye sahip olabilir. Kumar oynayanlar, becerileri sonucunda daha fazla para kazanacaklarına dair yanlış bir algıya sahip olabilirler. İç kontrol odaklı olanlar kendi becerilerinin, dış kontrol odaklı olanlardan daha farkındadır ve bunun sonucunda dış denetim odaklı olan bireylere göre daha az motivasyona sahip olacaklardır. Yapılan çalışmalarda bu tarz yanlış inanışların, bireylerin kumar oynamasında etkili olduğunu göstermektedir (37,38).

Araştırma kapsamında yapılan analizlerde kontrol odağının, kumar oynama motivasyonunu açıklama düzeyinin %32,7 olduğu bulunmuştur. Ayrıca kontrol odağının eğlenme, para kazanma, sosyalleşme ve kaçınma motivasyonlarını yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Literatüre bakıldığında iç-dış denetim odağının kumar oynama motivasyonları ile ilişkili olduğuna dair çalışmalar bulunmaktadır. Çalışmamızda iç-dış denetim odağı

eğlenme/heyecanlanma motivasyonunu %30 oranında yordamaktadır. Kumar oynama motivasyonlarından, para kazanma motivasyonu kumar oynayan bireylerin en yüksek puana sahip motivasyonlardan biridir (39). Aynı zamanda dış odaklı bireylerin davranışlarının sonuçlarını daha çok para kazanmayı etkileyen şans ve benzeri dışsal faktörlere attığı için elde ettiğimiz bulgunun açıklaması olabilir. Kontrol odağının sosyalleşme üstünde yordama etkisi bulunmaktadır. Dış odaklı bireyler, iç odaklı bireylere göre daha çok başkalarının onayını aramaktadır ve kumar oynarken para kazanmaları durumunda sosyal olarak onay aldıklarını düşünmektedirler (40). Kaçınma motivasyonu açısından ise dış kontrol odaklı bireyler sorunlarını çözmek yerine kumar oynamayı bir başa çıkma mekanizması olarak kullanabilirler (20).

Elde edilen bulgular kapsamında iç kontrol odağına sahip olan bireylerin kumar oynama motivasyon düzeyleri, dış kontrol odağına sahip olan bireylere göre anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. Yapılan analizler sonucunda kontrol odağı ile kumar oynama motivasyonları arasında pozitif yönlü ilişkiler olduğu görülmüştür. Dolayısıyla bireylere iç kontrol denetimi kazandırılmasının, bağımlılığı olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir. Yaş değişkeninin de kumar oynama motivasyonları üzerinde etkisi olduğu anlaşılmıştır. Bireylere erken yaştan itibaren iç kontrol odağı becerisi kazandırılabilirse kumar oynama davranışı üzerinde etkili olacağı düşünülmektedir. Çalışmada kumar oynama motivasyonlarının ilk sıralarında eğlenme/heyecanlanma ve sosyalleşme alt boyutlarının olması dikkat çekmektedir. Bu bulgular gençlerin sağlıklı sosyalleşme konusunda desteklenmesinin önemli olduğunu düşündürmektedir.

Bu çalışmanın bulgularına bakıldığında, kadın ve erkeklerin kumar oynama motivasyonları açısından fark göstermediği bulunmuştur. Ancak literatürde kadın ve erkeklerin kumar oynama motivasyonları arasında farklılıkların olduğu çalışmalar da mevcuttur (39,41,42). Çalışmada, kumar oynama motivasyonları açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamasının nedeni, daha az sayıda kadın katılımcıya ulaşılmasından olabilir. Sundqvist ve diğerleri tarafından yapılan çalışmada da cinsiyet ve kumar oynama motivasyonları arasında bir farklılık bulunmamıştır (43). Ayrıca literatüre bakıldığında cinsiyetler arasında kumar oynama motivasyonlarından ziyade oynanan kumar türünde farklılık olduğu erkeklerin her türlü kumar çeşidini oynadığı görülürken, kadınların daha çok bingo, makine oyunlarını ve kumarhane ortamlarını tercih ettiği görülmüştür (40,44).

Katılımcıların yaşları ilerledikçe kaçınma motivasyonlarının azalması genç bireylerin sorunlarından kaçmak için kumar oynamayı bir araç olarak görmelerinden kaynaklanıyor olabilir. Yaş ve kumar oynama motivasyonları hakkında yapılan bir araştırmada kaçınma amaçlı olarak gençlerin, yetişkinlere oranla daha fazla kumar oynadığı bulgusu saptanmıştır (39). Katılımcıların yaşları ilerledikçe para kazanma motivasyonları da düşmektedir. Bireyler kumar oynamaya başladıkları zaman özellikle genç yaşlarda çok para kazanacaklarına dair bir inançla sahip olabilirler. Yaşla birlikte paralel olarak bu yanlış inanç da azalacağı için, para kazanma motivasyonunda azalmaya başlayacağı düşünülmektedir. Bulgularımıza paralel olarak para kazanma motivasyonu ilgili olarak yapılan bir çalışmada kumara başlayan bireylerin başlarda çok para kazanacağına dair düşüncelerinin olduğu bulgular elde edilmiştir (45). Ancak oynama süresiyle birlikte, kumar oynama deneyimlerinin artması ve kumar oynama davranışı sonucunda istedikleri miktarda para kazanamadıkları ve sorunlarından yeterince kaçamadıkları için bu motivasyonlarda azalma görülebilir. Daha önce bahsedilen çalışmalarda genç yaşlarda

para kazanma motivasyonlarının daha yüksek olduğuna dair çalışmamızla benzer bulgulara sahip araştırmalar mevcuttur (42,45).

Yapılan bu çalışmanın örneklem büyüklüğü göz önüne alındığında, çalışma bulgularının genellenemeyeceği düşünülmektedir. Ayrıca çalışmada bireylerin oynadığı kumarın türü incelenmemiştir. Bu da farklı kumar türleri ile ilişkili olan kumar motivasyonlarının incelenbilmesini engellemiştir. Ayrıca, çalışmada kadın katılımcı sayısının az olmasının bulgular üzerindeki etkisi çalışmayı kısıtlayan unsurlardan birisidir.

Kumar oynama davranışının farklılık göstermesinde bir çok faktörün etkili olduğu düşünülmektedir. Çalışmada bireylerin oynadığı kumar türü incelenmemiştir. Bu nedenle, bu incelemelere yönelik farklı örneklem grupları ile benzer çalışmalar yürütülebilir. Kumar oynama motivasyonları hakkında yapılacak nitel bir araştırma, konu hakkında eksik olan bilgilerin edinilmesi, araştırma kapsamında düşünülmeyen çeşitli değişkenlerin elde edilmesi ve literatürü aydınlatması açısından faydalı olabilir.

KAYNAKLAR

1. Ansoy Ö. İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar* 2009; 1: 55–67.
2. Aksoy A. Kumar şans ve beceri işi midir? *Yeşilay Dergisi* 2012; 945: 19–21.
3. Amerikan Psikiyatri Birliği. *DSM IV TR Tanı Ölçütleri Başvuru El Kitabı*, Koroğlu E. (Çeviren). Ankara: Hekimler Yayın Birliği, 2013
4. Walker MB. *The Psychology of Gambling*. Oxford: Butterworth-Heinemann Ltd., 1992.
5. Dickerson M. Problem gambling-what's in a name. M Cathcart, K. Darian-Smith (Ed.). *Place Your Bets* (91–98). Melbourne: The Australian Centre, University of Melbourne, 1996.
6. T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu. Kamu Kurumu ve Kuruluşları ile Diğer Kişiler Tarafından Gerçekleştirilen Talih ve Şans Oyunları ile Yarışlara İlişkin 2006 ve 2007 Yılları Faaliyetlerinin Denetimi ile Söz Konusu Faaliyetlerden Kamu Hizmetlerine Ayrılan Payların Değerlendirilmesi, (T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu Denetleme Raporu, Ankara: 2009), s.6-8.
7. Calado F, Griffiths MD. Problem gambling worldwide: An update and systematic review of empirical research (2000–2015). *J Behav Addict* 2016; 5: 592–613.
8. Nowak DE. A meta-analytical synthesis and examination of pathological and problem gambling rates and associated moderators among college students 1987–2016. *J Gambl Stud* 2017; 34: 465–498.
9. Calado F, Alexandre J, Griffiths MD. Prevalence of adolescent problem gambling: A Systematic review of recent research. *J Gambl Stud* 2017; 33: 397–424.
10. Köksoy VS, Öncü E, Güven Y. Üniversite öğrencilerinde kumar oynama sıklığı ve heyecan arama davranışı ile ilişkisi. *Addicta* 2019; 6: 69–90.
11. Arcan K. Turkish version of the Problem Gambling Severity Index (PGSI-T): Psychometric properties among the university students. *Addicta* 2020; 7: 90–98.
12. Akbulut E. Müzik Eğitimi Anabilim Dalı öğrencilerinin denetim odaklarına ilişkin algıları. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2006; 26: 171–180.
13. Rotter JB. Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychol Monogr* 1966; 80(1): 1–28.
14. Sardoğan ME, Kaygusuz C, Karahan TF. Bir insan ilişkileri beceri eğitimi programının üniversite öğrencilerinin denetim odağı düzeylerine etkisi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2006; 2: 184–194.
15. Gilovich T. Biased evaluation and persistence in gambling. *J Pers Soc Psychol*, 1983; 44: 1110–1126.
16. Griffiths MD. The acquisition, development, and maintenance of fruit machine gambling in adolescents. *J Gambl Stud* 1990; 6: 193–204.
17. Tang CSK, Oei TP. Gambling cognition and subjective well-being as mediators between perceived stress and problem gambling: a cross-cultural study on white and chinese problem gamblers. *Psychol Addict Behav* 2011; 25: 511–515.

18. Ülker A. Organizasyonlarda motivasyon ve bir uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Malatya: İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1991.
19. Chantal Y, Vallerand RJ, Vallières EF. Motivation and gambling involvement. *J Soc Psychol* 1995; 135: 755–763.
20. Lee HP, Chae PK, Lee HS, Kim YK. The five-factor gambling motivation model. *Psychiatry Res* 2007; 150: 21–32.
21. Cavion L, Wong C, Zangeneh M. Gambling. In: *The Pursuit Of Winning*. New York: Springer, 2008.
22. Hayer T, Griffiths MD. Gambling, *Handbook of Adolescent Behavioral Problems: Evidence-based Approaches to Prevention and Treatment*. New York, NY: Springer, 2015.
23. Strickland BR. Internal-external control expectancies: from contingency to creativity. *Am Psychol* 1989; 44: 1–12.
24. Dağ İ. Rotter'in İç-Dış Kontrol Odağı Ölçeği (RİDKOÖ)'nin üniversite öğrencileri için güvenilirliği ve geçerliği. *Psikoloji Dergisi* 1991; 7(26): 10–16.
25. Arcan K, Karanci A. Adaptation, validity, and reliability study of the Five-Factor Gambling Motives Scale. *Anadolu Psikiyatri Derg* 2014; 15: 248–256.
26. George D, Mallery M. *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference*. 10th edition, Boston: Pearson, 2010.
27. Clarke D. Older adults' gambling motivation and problem gambling: A comparative study. *J Gambl Stud* 2008; 24: 175–192.
28. Clarke D, Tse S, Abbott MW, et al. Reasons for starting and continuing gambling in a mixed ethnic community sample of pathological and non-problem gamblers. *Int Gambl Stud*, 2007; 7: 299–313.
29. Griffiths MD. The cognitive psychology of gambling. *J Gambl Stud* 1990; 6: 31–42.
30. Platz L, Millar M. Gambling in the context of other recreation activity: a quantitative comparison of casual and pathological student gamblers. *J Leisure Res* 2001; 33: 383–395.
31. Volberg RA. *Gambling and Problem Gambling in Arizona: Report to the Arizona Lottery*. Northhampton, MA: Gemini Research, 2003.
32. Wood RTA, Gupta R, Derevensky JL, Griffiths M. Video game playing and gambling in adolescents: common risk factors. *J Child Adoles Subst* 2004; 14: 77–100.
33. Stadelhofen FM, Aufrère L, Besson J, Rossier J. Somewhere between illusion of control and powerlessness: trying to situate the pathological gambler's locus of control. *Int J Clin Health Psychol* 2009; 9: 117–126.
34. Tao VYK, Wu AMS, Cheung SF, Tong KK. Development of an Indigenous Inventory GMAB (Gambling Motives, Attitudes and Behaviors) for Chinese gamblers: An exploratory study. *J Gambl Stud* 2010; 27: 99–113.
35. Ohtsuka K, Hyam P. Internal and external attribution of success and failure in a gambling and non-gambling situation. In: *Proceedings of the 12th Annual National Association for Gambling Studies Conference*, Melbourne, November 2002. The National Association for Gambling Studies, Alphington, Vic, Australia, pp.357 to 369.
36. Mathieu S, Barrault S, Brunault P, Varescon I. Gambling motives: do they explain cognitive distortions in male poker gamblers? *J Gambl Stud* 2017; 34: 133–145.
37. Dumont M, Ladouceur R. Evaluation of motivation among video-poker players. *Psychol Rep* 1990; 66: 95–98.
38. Moore SM, Ohtsuka K. Gambling activities of young Australians: Developing a model of behaviour. *J Gambl Stud* 1997; 13: 207–236.
39. Mcgrath DS, Stewart SH, Klein RM, Barrett SP. Self-generated motives for gambling in two population-based samples of gamblers. *Int Gambl Stud* 2010; 10: 117–138.
40. Hraba J, Lee G. Gender, gambling and problem gambling. *J Gambl Stud* 1996; 12: 83–101.